

Viestinnän teknis-taloudellinen edistys

SISÄTTÖ, Seppo (toim.). Viestintä uuteen aikaan. *Viestintätutkimuksen Seuran julkaisuja*, nro 1. Espoo, Weilin+Göös, 1980.

Viestintätutkimuksen Seura on aloittanut Weilin+Göösin kustantaman julkaisusarjan, jonka ensimmäinen numero on Seppo Sisätön toimittama kirjoituskokoelma "Viestintä uuteen aikaan". - Nimensä mukaisesti kirja kiinnittää enemmän huomionsa viestinnän muutokseen tästä päivästä huomiseen. Ohjelman toteutus alkaa loogisesti kirjan ensimmäisessä varsinaisessa luvussa "Viestinnän institutionalisoituminen" viestinnän nykytilan tarkastelulla. Luku alkaa nykyaikaisen yhteiskunnan julkisuusmuodolle epäilemättä aivan perustavanlaatuisen arvojen "sananvapaus" (kirjoittaja Erja Erholm) ja "tekijänoikeus" (Pirkko-Liisa Aro) silmäilyllä. Näiden jälkeen viestinnän kirjoja ja nykyisiä muotoja käydään läpi ikään kuin instituutioittain: lehdistö (Jorma Miettinen), yleisradiojärjestelmät (Seppo Sisättö), teletoiimi (Seppo Toivonen) ja elokuva (Leo Nordberg). Luvun keskellä ja lopussa poiketaan instituutioittaisen tarkastelun yleislinjasta yllättäen kahteen erikoisteemaan: Ilkka Heiskanen kirjoittaa eroa joukkoviestinnän ja kulttuuriteollisuuden käsitteiden välille ja Leif Åberg esittelee organisaatioviestinnän erikoiskysymyksiä.

Kirjan ensimmäisen varsinaisen luvun (ensimmäisen luvun "Johdanto" muodostaa yksinään Seppo Sisätön kirjoitus "Viestintä uuteen aikaan") kokoonpano on siis varsin kirjava, vailla yhtenäistä toimitusideaa. Luku sisältää ehkä kolmenlaisia aineksia, jotka on sekoitettu yhteen vaila tietoisuutta aineiden yhteismitattomuudesta ja joista yhtäkään ei ole kehitetty kirjoituskokoelman ensimmäistä osaa hallitsevaksi tematiikaksi: viestinnän keskeiset arvot (mukana ovat vain sananvapaus ja tekijänoikeus), viestinnän

keskeiset instituutiot (lehdistö, yleisradio, jne.; esim. aikakauslehdistö puuttuu), viestinnän tutkimuksen keskeiset suuntaukset (joukkotiedotus- vs. kulttuuriteollisuusorientaatio, organisaatioviestintä). - Epäyhtenäisestä kokoonpanostaan huolimatta teoksen ensimmäinen luku onnistuu kuitenkin hahmottamaan kuvaa yhteiskunnan viestintä- ja informaatiotoimintojen ristiriitaisesta kokonaisuudesta, jossa eri suuntiin vetävinä voimina erottuvat nopeasti ja ikään kuin itsestään kehittyvä tekniikka, viestintätuotannon ja -jakelun ehdoton markkinapohjaisuus, tuotannon yhteiskunnallistumisen perässä kaukana ja epäajanmukaisena laahaava kontrollin yhteiskunnallistuminen (jälkimmäisen kuitenkin huomaa toteutuneen yhteiskunnallisten super-rakenteiden supervalvontana, ei niinkään tuottajien ja vastaanottajien omiin tuotanto- ja viestintäehtoihinsa ulottamana valtana). Viestinnän nykytilanteen kokonaiskuvan hahmotus jää kuitenkin lähes yksinomaan lukijan tehtäväksi - toimittaja ja kirjoittajat eivät tässä juuri auta tosiasioiden, aineiston esittelyä enempiä ehkä Jorma Miettisen lehdistökatsausta ja Ilkka Heiskanen kulttuuriteollisuusapologiaa lukuun ottamatta. Kokonaiskuvan hahmotus voi kuitenkin olla lukijalle ylivoimainen tehtävä; ennemmin kuvasta uhkaa muodostua kaoottinen.

Toinen varsinainen luku "Muuttuva ja kehittyvä viestintä" on ensimmäistä huomattavasti virtaviivaisemmin hahmotettu. Muuttuva ja kehittyvä viestintä nähdään taloudellis-teknisen kehityksen tuottamiksi *uusiksi viestimiksi*: muuttuviksi sanomalehdiksi (Jorma Miettinen ja Esko Ojala), televisiosatelliiteiksi (Martti Tiuri), kaapelitelevisioiksi (Seppo Sisättö) ja tekstelevisioiksi (Tauno Aijälä).

Perustaltaan viestintäinstituution muutos tästä päivästä huomiseen on kirjassa taloudellisteknistä *edistystä*. Tässä hahmotuksessa voi ikään kuin aistia 19. vuosisadan edistysajattelun restauraatiota, kuitenkin niin typistyneenä, että yhteiskunta, ihmisten aineellisen elämän yhteiskunnallisuus on haihtunut kuvasta pois ja jäljelle ovat jääneet yksityiset ja yksinäiset *kuluttajat* realisoimaan edistysajan siunauksellisuutta. Risto Sinkko artikuloi etevimmin tätä

eetosta artikkelissaan "Uuden viestintäteknii-
kan vaikutukset" (kirjan kolmannessa ja viimeisessä
varsinaisessa luvussa "Viestinnän uudet käyttö-
mahdollisuudet ja vaikutukset"):

"Näin yhteiskunnassa tapahtuva kaikenlainen
liikenne muuttuu muotoaan: enää ei liikutel-
la fyysisiä esineitä ja ihmisiä paikasta toi-
seen, vaan siirrettävät elementit ovat sähköisessä
muodossa olevaa tietoa. Työelämä muuttuu muotoaan,
kun...suunnittelijoiden, virkailijoiden ja...tietoja käsittelevien
henkilöiden ei tarvitse olla työpaikallaan,
vaan he voivat tehdä työnsä kotona... - Näin
ei ihmisten...tarvitse asua kaupungissa...,
vaan yhdyskuntarakenteita voidaan muuttaa
pientaloja ja luonnonläheistä asumista suosiva-
ksi. Uusien viestinten ja uudenlaisen vies-
tinnän merkitys on siis suurin juuri *kotien
seinien sisäpuolella*. Tämä puolestaan mer-
kitsee nimenomaan ihmisten elämisen laadun
parantumista."¹

Jos kuka haluaa laajempaa näkemystä kehityk-
sestä, jossa yhteiskunta hajautuu ja rajautuu *ko-
deiksi*, elämä ahtautuu kotien seinien sisäpuolel-
le ja joka tällaisena merkitsee Sinkolle elämisen
laadun yksioikoista parantumista, pääsee ainakin
alkuun *Tiedotustutkimuksenkin* avulla.²

Kirjan kolmas varsinainen luku "Viestinnän
uudet käyttömahdollisuudet ja vaikutukset" syven-
tyy pohtimaan uuden viestintäteknii-
kan merkitystä laajemmassa näkökulmassa. Niin kuin jo edellä
totesin, Risto Sinkko artikuloi etevimmin uuden
teknii-
kan taustalla olevaa *kuluttajapohjaista*
eetosta. Luvun kolme muuta kirjoittajaa tarken-
tavat saman näkökulman kolmelle erityisosalalle;

kussakin tarkastelussa perusongelmana on kuiten-
kin hyvien ja kunniallisten asioiden välittämi-
nen ja levittäminen *kuluttajille, vastaanot-
tajille*. Arja-Riitta Haaralan aiheena ovat tie-
topalvelut. Mikko Anttikoskella puolestaan kas-
vatuksen tehostaminen tältä pohjalta:

"Tärkeintä on yhteisen tekijän muistaminen.
Kasvatuksessa ja viestinnässä, opetuksessa ja
tiedotuksessa pyritään siirtämään informaatio-
ta lähettäjältä vastaanottajalle. Tarkoituk-
sena on vaikuttaa vastaanottajan ajatteluun,
ehkä myös toimintaan."³

Anita Kangaksen tähtäimessä vihdoin on kult-
tuurijakelun tehostaminen joukkotiedotuksen,
erityisesti sähköisen viestinnän keinojen avul-
la: "Sähköisten viestimien mahdollisuudet toimia
tasa-arvoisina kulttuurivirikkeiden tarjoajina
olisivat...hyvät."⁴

Sisätön kokoaman kirjan artikkelit sisältävät
runsaastikin faktuaalista tietoa viestinnän kehi-
tystendenssien arvioimiseksi. Tältä kannalta
kirja on toki hyödyllinen ja käyttökelpoinen
orientoitumisväline erityisesti asiaa ennen tun-
temattomille ja maallikoille. Sitä paitsi sen
esitystapa on kauttaaltaan selkeä, suoraviivai-
nen ja asiallinen. Mutta kirjana teos kuitenkin
on epäyhtenäinen ja hahmoton, ja se hajautuukin
kansiansa sisällä toisistaan kohtalaisen erilli-
siksi kirjoituksiksi. Näinhän on yhä useammin
laita nykyajan oppikirjatuotannossa (ja oppikir-
jaksikin Sisätön toimittama kokoelma lienee tar-
koitettu). En kuitenkaan pitäisi onnellisena
tätä kehitystä, jonka sosiaalisiin ehtoihin kuu-
luvat pääomapohjaisen kustannustoimen kasvavat
kilpailuvaikeudet. Tässä kehityksessä näet ka-
ventuvat yksittäisten kirjoittajien mahdollisuu-
det hahmottaa esimerkiksi yhteiskunnan viestintä-
ja informaatiotoimintojen nykytilan ja todennä-
köisen lähitulevaisuuden kuvaa tietoisista näkö-
kulmista tai ideoista käsin - sellaisista ide-
oista käsin, jotka eivät olisi välittömästi vies-
tintäpraksiksen antamia ja determinoimia (vrt.
esim. edellä lainattuun Mikko Anttikosken kasva-
tusnäkemykseen), vaan joissa olisi käytännön
muotoihin niiden kritiikille välttämätöntä teo-
reettista etäisyyttä. Samoin kaventuvat vastaa-
vasti lukijoiden mahdollisuudet kehittää tuotta-
vasti omaa käsitystään viestinnän kysymyksistä:
vastaanotto kaventuu suhteellisen primitiivisek-

si sarjaksi moderneja tietoiskuja.

Toisenlaisia mahdollisuuksia käsittää viestintää sisältyy kyllä muutamii kokoeiman artikkeleihin, erityisesti Jorma Mieltisen molempiin sanomalehdistöartikkeleihin ja Ilkka Heiskasen kulttuuriteollisuustarkasteluun (näiden lisäksi allekirjoittanutta miellytti Leif Abergin organisaatioviestintää käsittelevä kirjoitus, joka tuo kokonaiseen tutkimusorientaatioon jäsentyneen ja informatiivisen katsauksen). Näitäkin tosin rampauttaa se apologinen asenne, jonka kumpikin syystä tai toisesta omaksuu tarkastelemaan teollisuudenhaaroja kohtaan lievästi hätkähdyttävänä lopullisuususkona: oikeutettua on kummallekin vain tuotanto, joka on kapitalistisesti oikeutettua, ja kaikki sokeaa taloudellista yhteiskunnallistumista vastaan nouseva yhteiskunnallinen organisaatio ja kontrolli on turmeltunutta. Vihainen uusliberlistinen ideologia hahmottaa itseään kirjan näissä luvuissa.

Viitteet

¹SINKKO, Risto. Uuden viestintätekniiikan vaikutukset. Teoksessa SISÄTTÖ, Seppo (toim.), emt., s. 261. Kursivointi minun - KP.

²Erityisesti PROKOP, Dieter. Televisio ja työläisten elämäntilanne. *Tiedotustutkimus*, 3 (1), 1980, s. 2-14. PROKOP, Dieter. Massakulttuurin merkit ja kliseet. *Tiedotustutkimus*, 3 (4), 1980, s. 3-12. FAUSING, Bent. Kaikkivoipuus ja voimattomuus. Kokemusmalleista ja havaintomuodoista. *Tiedotustutkimus*, 3 (4), 1980, s. 13-34.

³ANTTIKOSKI, Mikko. Kasvatus on viestintää. Teoksessa SISÄTTÖ, Seppo (toim.), emt., s. 274.

⁴KANGAS, Anita. Joukkoviestimet ja kulttuuri. Teoksessa SISÄTTÖ, Seppo (toim.), emt., s. 288. Tasa-arvoinen - minkä kanssa sähköviestimet ovat tasa-arvoisia?

Kauko Pietilä

nordicom

NORDICOMin Suomen keskuksen toimittamasta *Suomalaisen tiedotustutkimuksen bibliografian* osista I-V on otettu uudet painokset. Bibliografian hinnat ovat:

I osa	(1973)	23,60
II	(1975)	66,90
III	(1977)	36,00
IV	(1978)	18,90
V	(1979)	20,20

Julkaisuja myy Tampereen yliopiston päära-kennuksessa (Kalevantie 4) sijaitseva paperi-kauppa. Paperikauppa toimittaa julkaisuja myös postitse, joko postiennakkona tai laskua vastaan. Tilaukset voi lähettää osoitteella Yliopiston paperikauppa, Tampereen yliopisto, Kalevantie 4, 33100 Tampere 10.

Bibliografian VI osan on tarkoitus ilmestyä loppukesästä 1981.

NORDICOMin yhteispohjoismainen bibliografia *NORDICOM. Bibliography of Nordic Mass Communication Literature, 1980* ilmestyy kesäkuussa 1981. Julkaisu maksaa 40 Tanskan kruunua ja sen voi tilata osoitteesta NORDICOM, Statsbiblioteket, Universitetsparken DK-8000 Aarhus C., Denmark.

TAMPEREEN YLIOPISTON TIEDOTUSOPIN LAITOS

1980

HAMALAINEN, Pirjo: Ylöjärven kunnan todellisuus ja tiedotusvälineitten siitä antama kuva vuonna 1977.

KOISO-Kanttila, Pekka: Joukkotiedotuksen sää-tely valtiollisessa kriisitilanteessa.

LAITAKARI, Ritva & LAMPI, Eija: Syöpä-Cancer -lehti terveyskasvattajana. Syöpä-Cancer -lehden lukijatutkimus.

LEHTILÄ, Erkki & TYNI, Kari: Sananvapaus ihmis-oikeutena. Sananvapauden tarkastelu perinteisten porvarillisten ihmisoikeuskäsitysten va- lossa.

MALIN, Risto: Valtakunnallisen työväenlehdistön tulopoliittinen kirjoittelu vuosina 1968-1970. Työväenlehtien tulopoliittisten käsitysten ku- vailua valtiomonopolistisen kapitalismin teo- rian valossa.

MANTYLA, Jorma: Toimittajan ammattikäytännön